

IX Fòrum Auriga
Capital de la Cultura Catalana Ripoll 2013
9 i 10 de novembre de 2013

Resum de les comunicacions presentades al IX Fòrum Auriga

L'equip Auriga amb alguns dels participants al IX Fòrum Auriga Ripoll 2013

Acte d'inauguració del IX Fòrum Auriga. D'esquerra a dreta Montserrat Tudela, directora d'Auriga; Ramon Santanach, regidor de Cultura de l'Ajuntament de Ripoll i Xavier Tudela, president de l'organització Capital de la Cultura Catalana

IX Fòrum Auriga
Capital de la Cultura Catalana Ripoll 2013
9 i 10 de novembre de 2013

El IX Fòrum Auriga Ripoll 2013 va retre homenatge a dos ripollencs clàssics: Josep Alsina i Alexis Eudald Solà. La laudatio de Josep Alsina la va fer Eulàlia Vintró i la del D'Alexis Eudald Solà, l'Ernest Marcos, tot i que fou llegida per Maria Jesus Espuña

Primera mesa. D'esquerra a dreta, Antoni Llagostera, Francesca Mestre, Maria Àngels Petit i Marta Santos

Algunes notes sobre la copia del segle XIV del monjo de Ripoll Guillem de Coldecanes del *De vita solitaria* de Francesco Petrarca

Antoni Llagostera

Més enllà de divulgar l'existència d'una còpia d'una de les obres més importants de Francesco Petrarca, *De vita solitaria*, feta pel monjo ripollès Guillem de Coldecanes, entre la tardor de 1394 i juny de 1397, còpia d'un dels primers originals de l'obra de Petrarca (que també té el seu interès), faré un esment a alguns fets col·laterals que conformen una època especialment interessant de la vida cultural, encara greco-llatina, al monestir ripollès, amb referències a les figures de l'abat ripollès Ramon de Savarrés i al templari Juan Fernández de Heredia, traductor del grec

Societat Catalana d'Arqueologia. 30 anys d'arqueologia i societat.

Maria Àngels Petit i Mendizàbal

La Societat Catalana d'Arqueologia a compleix enguany 30 anys d'existència. Es tracta de la única associació cultural que ocupant tot l'àmbit català, té com a objectius el coneixement, la difusió i la defensa del patrimoni arqueològic. És la única també, que aplega gent tan diversa: afeccionats, estudiants i professionals de l'arqueologia. Nascuda en els anys de la transició política, la SCA suplí mancances que de mica en mica han anat assolint els col·lectius professionals. Si a això hi sumem l'actual crisi econòmica, que afecta de manera especial el món de l'arqueologia, pensem que cal que es redefineixi si volem que continuï molts més anys. No obstant això, la majoria de les reivindicacions que la SCA preconitza des de fa 30 anys continuen vigents.

Noves troballes a Empúries-Museu d'Arqueologia de Catalunya

Marta Santos

L'activitat arqueològica desenvolupada en els darrers anys a Empúries ha proporcionat resultats importants i, en alguns casos, realment sorprenents. Pel que fa als projectes de recerca en curs, a banda dels darrers treballs a l'ínsula 30 de la ciutat romana, destacarem les excavacions realitzades al sector de l'estoa de la Neàpolis, que han permès documentar els nivells més antics d'ocupació del nucli grec. Especialment

IX Fòrum Auriga
Capital de la Cultura Catalana Ripoll 2013
9 i 10 de novembre de 2013

rellevants han estat, però, les troballes obtingudes en diverses intervencions preventives a l'entorn immediat del jaciment. A més de l'excavació d'un nombrós grup d'enterraments datats entre els segles III aC i II dC a l'anomenada necròpolis Granada, destaca especialment la localització d'una important estructura defensiva, fins ara desconeguda, així com d'altres construccions situades a l'àrea suburbana, que cal relacionar amb els inicis de la presència romana a Empúries.

Segona Mesa. D'esquerra a dreta: Francesc Tarrats, Montserrat Tudela, Josep Guitart i Carme Miró.

Intervencions a la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona
Francesc Tarrats

El passat 18 de maig, Dia Internacional dels Museus, es va procedir a la inauguració i la reobertura de la visita al públic de la Necròpolis Paleocristiana de Tarragona.

Vint anys després que la Generalitat de Catalunya i el Ministerio de Cultura decidissin el seu tancament per activar i executar la reforma integral del conjunt arqueològic i del seu museu monogràfic, els actuals responsables del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya van prendre la decisió de –renunciant a l'execució del projectes redactats i reiteradament actualitzats– procedir a la redacció i aplicació d'un

projecte alternatiu –de mínims– que, sense incidir sobre l’equipament museístic, rentés la cara al conjunt arqueològic per a poder-lo reincorporar a la visita pública.

L’actuació, dotada amb 220.000 € –front als 7,4 M€ previstos– s’ha completat amb la redefinició de l’espai “El món de la mort a Tàrraco” el qual ha esdevingut, així, en el centre d’interpretació d’aquest important conjunt arqueològic i en l’espai d’acollida per a tothom que el vol visitar.

Pla Barcino. Il·lusionar la ciutadania amb l’arqueologia

Carme Miró

El passat romà ha deixat una empremta a l’actual ciutat de Barcelona, en segons quins indrets ben viva, a d’altres molt amagada, és per això que, des de l’Ajuntament es vol donar a conèixer *Barcino*, generant il·lusió a la ciutat a partir de l’arqueologia. L’objectiu principal del pla *Barcino* és impulsar una gestió creativa del patrimoni arqueològic romà de Barcelona per tal de que aquest patrimoni pugui contribuir de manera positiva a satisfer les necessitats actuals de la societat barcelonina. Per assolir aquest objectiu principal s’han plantejat quatre objectius específics: Il·lusionar a la ciutat amb un ambiciós projecte de recerca arqueològica que sigui capaç de generar un vincle emocional entre la ciutadania actual i la *Barcino* romana. Facilitar al públic general el gaudi del coneixement de la *Barcino* romana, posant a l’abast dels veïns i dels turistes de Barcelona les eines que permetin fer-ho, de manera eficaç, interessant i atractiva. Valoritzar i fer accessible a la ciutadania en general i, de manera específica, als col·lectius amb discapacitats els indrets arqueològics ja visitables i aquells descoberts en els darrers anys que siguin més interessants i tinguin més possibilitats de generar visitants. Promoure esdeveniments de caire internacional que generi l’interès dels mitjans de comunicació i permeti posicionar l’arqueologia romana com un dels elements de referència de l’oferta turística de la ciutat.

Mons Observans: de jaciment a infraestructura Cultural
Josep Guitart i Duran

El jaciment arqueològic de Mons Observans/Can Tacó, situat sobre el turó d'en Roina a cavall entre els municipis de Montmeló i de Montornès del Vallès ens il·lustra un dels primers establiments romans a la Laietània, que constituïran en plena etapa postnumantina, al darrer terç del segle II aC, l'embrió de la colonització romana dels territoris laietans, equidistants de *Tarraco* i *Emporion*.

Entre 2004 i 2012 s'ha portat a terme la seva excavació en extensió i s'han posat al descobert les restes d'un edifici que per la seva tipologia entronca amb les cases fortes aïllades que des d'època hel·lenística trobem a Grècia i al sud d'Itàlia i que més endavant van influir en l'arquitectura d'alguns tipus de vil·la romana. El nostre exemplar era molt probablement un establiment lligat a l'estructura de govern de la Província, que era en aquests anys encara bàsicament militar; una residència i lloc de representació oficial d'alguna magistratura rellevant de l'administració romana.

Les restes de pintures murals de primer estil pompeïà (molt excepcionals a la península ibèrica) que decoraven les parets d'aquest edifici ens posen segurament en relació els personatges que l'ocupaven amb les elits de les ciutats romanes d'aquells anys.

El projecte "Parc Natural y Arqueològic: Observatori de la Via Augusta. Assentament romà de Can Tacó-Turó d'en Roina", cofinançat per la Unió Europea i el Ministeri de Cultura en el marc del programa FEDER, y portat a terme pels ajuntaments de Montmeló i Montornès del Vallès amb la col·laboració de l'Institut Català d'Arqueològica Clàssica ha permès posar en valor el jaciment, procedir a la seva museïtzació i adequar-lo per a la visita pública. La intervenció arquitectònica feta en el jaciment i al seu entorn ha merescut enguany un dels premis FAD 2013 en la modalitat de "ciutat i paisatge".

Tercera mesa. D'esquerra a dreta: Natalia Palomar, Isabel Rodà, Ramon Torné i Joan Gómez Pallarés

L'ICAC i els temps que han de venir

Joan Gómez Pallarés

Al segon semestre de 2013 han passat o passaran algunes coses rellevants a l'ICAC. El dia 26 de setembre, l'ICAC ha fet deu anys (l'aniversari el celebrarem amb diferents actes al llarg de 2014); al mes de juliol, el seu Consell de Direcció va proposar-me com a nou director; s'ha iniciat el primer procés d'avaluació externa de l'Institut, que ha de culminar amb la visita d'un Comitè extern el dia 16 de desembre. I el seu Consell Científic Assessor es reunirà el 17 de desembre. Tot plegat, més la revisió del Contracte programa que l'ICAC té amb la Generalitat i el projecte de treball conjunt, anomenat SUMA, que tenim amb els altres dos centres de recerca en Humanitats de la Generalitat (IPHES i ICRPC), fan que 2014 es plantegi com a l'any en què l'ICAC ha de replantejar-se les seves línies estratègiques i veure com i cap a on creix, sempre amb la voluntat de promoure el coneixement sobre l'antiguitat clàssica a i des de casa nostra i la seva transferència a la societat. L'objectiu de la comunicació és explicar els punts que veig importants pels temps que ens han de venir

Por arte de griegometraje: Luciano mimodramatizado

Natalia Palomar. GIDC ELECTRA. Universitat de Barcelona

La nostra opció per a l'oralitat/auralitat com a dimensió fonamental en l'aprenentatge del grec ha comportat una creixent dramatització en el treball que realitzem a l'aula amb els textos. El pas següent ha estat donar cos fílmic a aquestes escenes, composant grec(breu)metratges –tota una experiència discent/docent del grec clàssic en viu.

També per a aquesta quarta producció vam inventar una fórmula nova: tres diàlegs de Llucià *mimodramatitzats* per estudiants de "Textos Grecs I" (2012-13): mentre uns dramatitzaven la trobada dialogada dels déus, altres escenificaven a través del mim allò que aquells van explicant; i tots corejen el que calgui, per aquesta epifania que passa de l'alula al jardí i a la pantalla, quedant així com a material docent.

Balanç dels treballs i activitats del Grup d'Investigació en la Recepció de les Literatures Clàssiques (GIRLC) Universitat de València

Josep Lluís Teodoro i Ramon Torné i Teixidó

El Grup d'Investigació en la Recepció de les Literatures Clàssiques s'ha format en el si del Departament de Filologia Clàssica de la Universitat de València. El seu primer objectiu consisteix a emprendre l'estudi filològic, literari i social de la recepció dels temes i motius de les literatures antigues en les literatures hispàniques (sobretot del període comprès entre 1200 i 1550 aproximadament).

L'any 2005 la UV publicà el volum col·lectiu *La recepció dels clàssics* on es palesava ja l'interès per abordar de forma interdisciplinària i des de diferents especialitats de la Filologia alguns models literaris que han deixat la seva petja en creacions posteriors. Des del 2008, i de forma anual, s'han celebrat diferents *Jornades científiques* per a tractar aspectes literaris que palesen la vigència, adaptació i continuïtat de models clàssics. Aquestes Jornades científiques se celebren sota un epígraf general i hi prenen part tant especialistes convidats com els membres del GIRLC.

Els treballs finals han vist la llum en diferents volums de la col·lecció "Classical and Byzantine Monographs" auspiciada pels professors G. Giangrande i H. White a

l'editorial Adolf Hakkert.

Quarta mesa. D'esquerra a dreta: Miquel Sitjar, Josep Guitart, Maria Ocaña i
 Joan Carles Alay

Inscripcions de la portalada del Monestir de Ripoll

Miquel Sitjar

La genial intuïció poètica de Jacint Verdaguer, que definí la portada de Ripoll com “la Bíblia al cor de Catalunya impresa” respon a una realitat objectiva i coneguda pel poeta que encara devia veure en bon estat un seguit d’inscripcions que acompanyen i complementen la contemplació de les escenes bíbliques del monument.

Aquestes inscripcions gravades per picapedrers poc destres en grafies llatines foren, però, escrites per algú que dominava el llatí clàssic i que evitava el lèxic de la Bíblia Vulgata de sant Jeroni per glossar els episodis bíblics ripollesos. La gran qualitat d’aquestes textos, alguns dels quals són hexàmetres, demostren una vegada més el coneixement de la literatura clàssica que hi havia al monestir de Ripoll.

L'Esquerda: un projecte integral de recerca i difusió del patrimoni arqueològic.

Maria Ocaña i Subirana

El jaciment arqueològic de l'Esquerda (Masies de Roda–Roda de Ter, Osona) ha esdevingut amb el temps un projecte que depassa els límits de la recerca arqueològica, per esdevenir també un projecte sobre arqueologia experimental i un centre de difusió de l'arqueologia i del patrimoni en general.

Aquest jaciment, declarat Bé Cultural d'Interès Nacional l'any 2006, té una llarga trajectòria pel que fa a la pràctica arqueològica, ha estat i és encara, un espai de docència on han passat moltes promocions d'arqueòlegs. Des de l'any 1990 s'hi desenvolupa un projecte d'arqueologia experimental centrat en l'agricultura medieval, la metal·lúrgia, construcció, etc. La difusió de tota aquesta tasca es porta a terme des del Museu Arqueològic de l'Esquerda, creat l'any 1988 i renovat ara amb un nou equipament museístic.

Preservació del Patrimoni Històric: l'experiència de la Comissió de Patrimoni de la Societat Catalana d'Arqueologia

Joan Carles Alay

Poc després que es constituís la Societat Catalana d'Arqueologia, l'any 1983, va formar-se la Comissió de Patrimoni de l'entitat. La inesperada efectivitat dels primers informes, entregats l'any 1986, va impulsar una tasca que avui encara segueix.

En el transcurs de la comunicació es repassarà els casos més significatius (Turó dels Dos Pins i Ca l'Arnau a Cabrerade Mar, Vila Vella de Tossa de Mar, Pla d'Almatà a Balaguer, Eroski a Tarragona, El Born a Barcelona,..), accions (propostes d'esmenes a la Llei del Patrimoni Cultural,..) i activitats (conferències, articles,..) en les que ha intervingut la Comissió en aquests gairebé 30 anys d'actuació ininterrompuda.

Cinquena mesa. D'esquerra a dreta: Isabel Rodà, Joan Pedrola, Mariona Aragay i Sebastià Giralt

Tarraco Biennal

Isabel Rodà, UAB – ICAC

Tarraco Biennal té com a objectiu principal la celebració cada dos anys d'un Congrés Internacional sobre Arqueologia Clàssica amb seu a la ciutat de Tarragona per tal que es consolidi com un fòrum de referència per a la nostra disciplina. Aquests Congressos periòdics se celebraran als anys parells a la fi del mes de novembre i els anys senars, també a finals de novembre, es presentaran les Actes del Congrés de l'any anterior.

El primer Congrés es va celebrar entre el 19 de novembre i l'1 de desembre de 2012 sota el lema "Govern i societat a la Hispània Romana. Novetats epigràfiques" en homenatge a Géza Alföldy. Va aplegar un bon nombre d'especialistes d'arreu i el proper 28 d'aquest mes es presentaran a Tarragona les Actes corresponents. L'any vinent, el segon Congrés es dedicarà a la figura de l'emperador August, coincidint amb el bimilenari de la seva mort.

Tarraco Biennal és possible gràcies a la iniciativa i patrocini de la Fundació Privada Mutua Catalana en col.laboració amb les institucions tarragonines que vetllen i estudien el patrimoni clàssic de la que va ser la capital d'Hispània Citerior.

WikiClàssics: els clàssics de la literatura a la Viquipèdia

Sebastià Giralt, Àlex Hinojo, Mariona Aragay i Laia Benito

WikiClàssics és un projecte que té com a objectiu millorar la presència a la *Viquipèdia* del coneixement relacionat amb els clàssics de la literatura, en sentit ampli. Actualment es troba en la fase de gestació, i a partir del mes de febrer es farà una primera experiència amb estudiants de la UAB. Sota la guia del professor Sebastià Giralt i editors voluntaris de la *Viquipèdia*, els alumnes crearan i milloraran articles relatius a la literatura llatina en la famosa enciclopèdia en línia. En fases posteriors, es pretén estendre el projecte als clàssics de totes les literatures amb la col·laboració de totes les universitats de la Xarxa Lluís Vives. Aquesta iniciativa neix d'Amical Wikimedia, l'associació d'amics de la *Viquipèdia* en català.

Cinquena mesa (segona part). D'esquerra a dreta: Josep Granados, Joan Pedrola i Jaume Almirall

***Diccionari Grec clàssic-Català* de l'Enciclopèdia Catalana. Última hora.**

Jaume Almirall i Josep Granados

El diccionari *Grec clàssic-Català* d'Enciclopèdia Catalana és un projecte ambiciós que està arribant a la seva conclusió. Es tracta del treball d'un equip d'hel·lenistes que, després de molts anys, ha quedat completat, en el moment present, en la seva fase de redacció. El "Fòrum Auriga" serà l'ocasió de presentar-ne algunes primícies, així com

IX Fòrum Auriga
Capital de la Cultura Catalana Ripoll 2013
9 i 10 de novembre de 2013

de repassar-ne les característiques lexicogràfiques. I també d'anunciar que, acabada la redacció i començades ja les fases de maquetació, correcció de proves, etc., l'empresa editora, Enciclopèdia Catalana, està concretant acords de cofinançament i estudiant diversos sistemes que han de garantir que el diccionari sigui realitat al més aviat possible.

Sisena mesa. D'esquerra a dreta: Pere Izquierdo, Antoni Llagostera i Margarida Genera

A la recerca de Subur

Joan Garcia Targa, Pere Izquierdo i Vinyet Panyella

Des d'antic, s'ha associat Sitges a la població antiga de Subur que les fonts clàssiques situen a la costa catalana entre Barcelona i Tarragona i classifiquen com a parvum oppidum, petita ciutat emmurallada i encimbellada. En les darreres dècades, aquesta associació s'ha posat en qüestió, en part per la poca precisió de les fonts, que permetrien situar Subur també a Olèrdola o a Darró (Vilanova), i en part per l'absència de troballes antigues importants en el nucli antic de Sitges. Malgrat això, noves troballes permeten afirmar que el del Puig de Sitges és un jaciment arqueològic força extens, d'unes dues hectàrees, aparentment massa gran per a una vil·la romana. El Consorci del Patrimoni de Sitges, conscients del relatiu abandó al qual ha estat sotmès el patrimoni arqueològic local, es proposa assumir un paper en la recerca i difusió d'aquest patrimoni, per tal de fer-ne un element cabdal de la identitat sitgetana.

IX Fòrum Auriga
Capital de la Cultura Catalana Ripoll 2013
9 i 10 de novembre de 2013

La didàctica com a via de protecció del patrimoni arqueològic. Alguns exemples concrets en el territori ebrenc

Margarida Genera

Presentem una sèrie de materials didàctics, elaborats específicament, amb la finalitat de donar a conèixer diferents troballes excepcionals que han tingut lloc en jaciments situats a les vores dels rius Ebre (Sant Miquel, Racó d'Aixerí i la Fontjoana de Vinebre, Castellons de Flix, Barrugat, Bítem, ...) i Siurana (Puig Roig del Roget, Masroig, Can Montagut Marçà,...), on tenim registrades diferents fases d'ocupació humana, compreses entre les darreries de l'edat del Bronze i l'època romana.

El nostre propòsit és que aquests treballs arribin a ser emprats, no solament com a veritables eines de transmissió de coneixement, sinó també d'aprenentatge entre els joves, per incentivar l'interès per l'estudi i la recerca científica, tot estimulant, així, l'enginy i la creativitat. Desitgem, doncs, fomentar una sensibilitat envers el nostre patrimoni arqueològic i el medi natural que hi està relacionat, per tal d'aconseguir la seva bona conservació, protecció i estima.

El diumenge dia 10 els participants al IX Fòrum Auriga varen poder visitar el Monestir de Santa Maria de Ripoll i el Museu Etnològic de Ripoll, amb el guiatge d'Antoni Llagostera